

نخستین نماز

چگونه دانش آموزان را به نماز علاقه مند کنیم؟

مجیدرضا نوروزی

معلم پژوهنده دبیرستان‌های شهرستان بروجرد

اشاره

وقتی که در «دبیرستان پسرانه شهید مطهری» (دوره اول) ابلاغ تدریس درس پیام‌های آسمان به من داده شد، تصمیم گرفتم که درباره ستون دین، یعنی نماز، اقدامات مفید، مؤثر و عملی انجام دهم. چون در آیات قرآن و احادیث درباره اهمیت نماز تأکیدات زیادی شده است. حتی قبولی اعمال خوب و نیک ما در قیامت به قبولی نماز منوط شده است. همچنین، درباره اهمیت نماز اول وقت و در مسجد و آن هم به جماعت بسیار روایت و حدیث داریم. با توجه به این همه تأکیدات درباره نماز خواندن و به خصوص نماز خواندن در مسجد که در مساجد نمازها در اول وقت و به جماعت خوانده می‌شوند، تصمیم گرفتم که امسال موضوع اقدام پژوهی خودم را به این موضوع حساس و مهم و سرنوشت‌ساز اختصاص بدهم.

دبیرستان شهید مطهری دو کلاس نهم به تعداد ۷۳ نفر دانش‌آموز دارد. مدرسه در نزدیکی حرم مطهر امامزاده جعفر (علیه‌السلام) قرار گرفته است. مدیریت مدرسه به عهده آقای محمدرضا باجلان است و ایشان سه معاون دارد: معاون پرورشی مدرسه، آقای محمود بهاری؛ معاون آموزشی مدرسه، آقای سعید فراشی؛ و معاون اجرایی آقای پیام گودرزی‌منش.

ابتدا باید وضعیت نماز و نمازخوان‌ها را در مدرسه بررسی می‌کردم. پرسش‌نامه‌ای را با هماهنگی مدیر مدرسه، معاون پرورشی، شورای معلمان و کارشناسان تعلیم و تربیت شهرستان بروجرد آماده کردم، تا وضعیت موجود در خصوص نماز و نمازخوان‌ها را در مدرسه بدانم و سپس بتوانم با توجه به آن، اقدامات مؤثری را در مورد بهبود و یا احیاناً تغییر وضعیت موجود انجام دهم.

از آنجا که دانش‌آموزان پایه نهم در مرز بلوغ شرعی و انجام واجبات، از جمله نماز خواندن قرار دارند، تصمیم گرفتم بین دو کلاس سال نهم دبیرستان شهید مطهری، این پرسش‌نامه‌ها را توزیع کنم. پرسش‌نامه‌ها را توزیع و پس از تکمیل آن‌ها توسط دانش‌آموزان، جمع‌آوری کردم.

گردآوری اطلاعات (شواهد ۱)

پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، نتایج زیر از بین ۷۳ نفر دانش‌آموز پسر پایه نهم به دست آمد که پاسخ‌های داده شده به هر سؤال را به صورت دسته‌بندی شده، در جدول‌های زیر می‌بینید.

سؤال ۱: چند سال دارید؟

سؤال ۲: من نماز می‌خوانم؛ بله $\hat{e}$ خیر $\hat{e}$

سؤال ۳: در صورتی که نماز می‌خوانید، دلایل آن را بنویسید.

از آنجا که جواب این سؤال به صورت تشریحی در پرسش‌نامه نوشته شده بود، بنابراین من دلایلی را که برای نماز خواندن نوشته بودند، از تک‌تک پرسش‌نامه‌ها استخراج و دسته‌بندی کردم. البته لازم به ذکر است تعدادی از دانش‌آموزان نیز که نماز می‌خوانند، دلیلی برای نماز خواندن خود ذکر نکرده بودند.

مهم‌ترین دلایلی که برای نماز خواندن خودشان نوشته بودند به صورت زیر است:

۱. برای جلب رضای خدا نماز می‌خوانم.
۲. برای رسیدن به بهشت نماز می‌خوانم.
۳. چون دوست دارم با خدا حرف بزنم.
۴. چون درهای بهشت را باز می‌کند.
۵. چون نماز ستون دین است.
۶. چون واجب دینی است.
۷. چون نماز تشکر از خداست، به خاطر نعمت‌هایی که به ما داده است.
۸. برای بهره‌مند شدن از رحمت خدا نماز می‌خوانم.

۹. به خاطر نزدیک شدن به خدا و دور شدن از گناه و شیطان.

۱۰. چون پدر و مادرم و کل فامیل ما نماز می‌خوانند، من هم نماز می‌خوانم.

۱۱. به خاطر اینکه به راه کج نروم و به راه راست هدایت بشوم.

۱۲. تکلیف الهی است.

۱۳. باعث موفقیت انسان می‌شود.

۱۴. چون نماز کلید بهشت است.

۱۵. دوست دارم.

۱۶. ثواب دارد.

۱۷. چون آرامش پیدا می‌کنم.

۱۸. چون از بچگی نماز خوانده‌ام و عادت کرده‌ام.

۱۹. چون می‌خواهم در آن دنیا دستم خالی نباشد و به جهنم نروم.

۲۰. به خاطر برکت و روزی.

۲۱. پدرم می‌گوید اگر نماز نخوانی از خانه بیرون می‌کنم.

سؤال ۴. در صورتی که نماز نمی‌خوانید دلایل آن را بنویسید.

دلایلی که برای نماز نخواندن در پرسش‌نامه نوشته شده بود، به قرار زیر است:

۱. به خاطر استفاده از گوشی تلفن همراه فرصت نمی‌کنم.

۲. حال نماز خواندن ندارم.

۳. وقتی نماز می‌خوانم، سرم گیج می‌رود.

۴. چون وقت ندارم نماز بخوانم.

۵. بلد نیستم نماز بخوانم و خجالت می‌کشم بپرسم.

۶. چون از کودکی یاد نگرفته‌ام و الان برایم سخت است که بخوانم.

۷. حوصله ندارم.

۸. تنبل هستم و تنبلی می‌کنم.

۹. چون بعد از مدرسه به مغازه پدرم می‌روم و به او کمک می‌کنم، وقت نمی‌کنم نماز بخوانم.

۱۰. به خاطر بازی‌های رایانه‌ای و استفاده از رایانه، وقت ندارم نماز بخوانم.

۱۱. انگیزه‌ای برای نماز خواندن ندارم.

۱۲. دلیل خاصی ندارد.

۱۳. خدا به نماز ما نیازی ندارد و چون مهربان است ما را می‌بخشد.

۱۴. چون باشگاه ورزشی می‌روم و بعدش که می‌آیم خسته هستم.

۱۵. علاقه‌ای به خواندن نماز ندارم.

برخی از دانش‌آموزان نیز دلیلی برای نماز نخواندن خود ننوشته بودند.

سؤال ۵. آیا پدرتان نماز می‌خواند؟ بله $\hat{e}$ خیر $\hat{e}$

سؤال ۶. آیا مادرتان نماز می‌خواند؟ بله $\hat{e}$ خیر $\hat{e}$

سؤال ۷. در صورتی که پدر یا مادرتان نماز می‌خواند، دلیل آن را بنویسید.

مهم‌ترین دلایلی که برای نماز خواندن پدر یا مادر خودشان ذکر کرده بودند، به شرح زیر است:

۱. برای رضای خدا.

۲. به دلیل ثواب.

۳. برای افزایش روزی و برکت خانواده.

۴. پدرم می‌گوید برای آرامش خودش نماز می‌خواند.

۵. چون نماز واجب است.

از آنجا که دانش‌آموزان پایه نهم در مرز بلوغ شرعی و انجام واجبات، از جمله نماز خواندن قرار دارند، تصمیم گرفتیم بین دو کلاس سال نهم دبیرستان شهید مطهری، این پرسش‌نامه‌ها را توزیع کنیم

ذکر کرده بودند، اصل مطلب در همان پاسخ منفی به این سؤال بود که بیش از ۷۰ درصد پاسخ منفی داده بودند.

تجزیه و تحلیل سؤال ۳. در صورتی که نماز می‌خوانید، دلایل آن را بنویسید.

از پاسخ‌ها مشخص است، نماز خواندن اکثر دانش‌آموزان نمازخواندن ریشه‌دار است و تعداد کمی از روی اجبار و بدون دلیل نماز می‌خوانند.

تجزیه و تحلیل سؤال ۴. در صورتی که نماز نمی‌خوانید، دلایل آن را بنویسید.

از بررسی پاسخ‌های داده شده به این سؤال درمی‌یابیم، بیشتر دلایل نماز نخواندن دانش‌آموزان بهانه است و همان‌طور که در سؤال بالا دیدیم، دلایل نماز خواندن، محکم‌تر و قوی‌تر و بیشتر از دلایل نماز نخواندن هستند. دلایل ذکر شده برای نماز نخواندن، بیشتر شبیه بهانه‌هایی برای توجیه‌کردن نماز نخواندن هستند.

تجزیه و تحلیل سؤال ۵. آیا پدرتان نماز می‌خواند؟ بله خیر

بیش از ۶۰ درصد گفته‌اند که پدرشان نماز می‌خواند. البته این نشانه خوبی است. هرچند نماز نخواندن حدود ۴۰ درصد باقی‌مانده نیز قابل تأمل و بررسی است.

تجزیه و تحلیل سؤال ۶. آیا مادرتان نماز می‌خواند؟ بله خیر

بررسی پاسخ‌های داده شده نشان می‌دهد، مادران بیش از پدران به نماز اهمیت می‌دهند و نماز می‌خوانند. این نتیجه‌گیری به اهمیت نقش مهم مادران در خانواده درباره نماز اشاره می‌کند.

تجزیه و تحلیل سؤال ۷. در صورتی که پدر یا مادرتان نماز می‌خواند، دلیل آن را بنویسید.

دلایل ذکر شده بسیار جالب و قابل توجه هستند و میزان اعتقاد بالای پدران و مادران نمازخوان را به عملی که انجام می‌دهند، نشان می‌دهد.

تجزیه و تحلیل سؤال ۸. در صورتی که پدر یا مادرتان نماز نمی‌خواند، دلایل آن را بنویسید.

با بررسی پاسخ‌ها متوجه شدم، اولاً دلایل نماز نخواندن نسبت به نماز خواندن کم‌ترند. همچنین این دلایل بیشتر شبیه بهانه و توجیه هستند تا دلیل.

۶. به‌خاطر اینکه خدا از تقصیراتمان بگذرد.
۷. چون خانواده‌شان مذهبی و نمازخوان بودند.
۸. چون به خدا اعتقاد دارند.
۹. برای ثواب آخرت آن.
۱۰. چون کلید بهشت است.
۱۱. چون خداوند و پیامبرش گفته‌اند.
۱۲. برای رسیدن به بهشت.
۱۳. رهایی از عذاب الهی.

سؤال ۸. در صورتی که پدر یا مادرتان نماز نمی‌خوانند دلایل آن را بنویسید.

برخی از دانش‌آموزان در پرسش‌نامه‌ها، به این قسمت پاسخ نداده‌اند. اما دلایلی که برای نماز نخواندن اولیای خودشان ذکر کرده بودند، به شرح زیر است:

۱. چون وقت ندارند و سرکار هستند.
۲. زیرا برایش سخت است و تنبلی می‌کند.
۳. دوست ندارند.
۴. چون سرشان شلوغ است و وقت نمی‌کنند.
۵. پدرم می‌گوید باید دل آدم پاک باشد.

سؤال ۹. آیا دوستان شما نمازخوان هستند؟ بله خیر

سؤال ۱۰. آیا برای خودتان مرجع تقلید انتخاب کرده‌اید؟ بله خیر

سؤال ۱۱. آیا می‌دانید سن تکلیف برای پسران و دختران چند سال است؟ بله خیر

سؤال ۱۲. آیا به مسجد محله‌تان می‌روید؟ همیشه گاهی هرگز

تجزیه و تحلیل داده‌ها و تفسیر آن‌ها

باتوجه به پاسخ‌های داده شده، تجزیه و تحلیل سؤالات پرسش‌نامه اقدام‌پژوهی به شرح زیر است:

تجزیه و تحلیل سؤال ۱. چند سال دارید؟

بررسی پاسخ‌نامه‌ها نشان می‌دهد که اکثر دانش‌آموزان به انجام تکالیف شرعی مکلف‌اند و تعداد بسیار کمی نیز در مرز سن تکلیف هستند.

تجزیه و تحلیل سؤال ۲. من نماز می‌خوانم:

بله خیر با توجه به اینکه اکثر دانش‌آموزان در سن تکلیف قرار دارند، و البته مسئولیت مرا سنگین‌تر می‌کرد. چون صرف‌نظر از دلایلی که

بیش از ۶۰ درصد گفته‌اند که پدرشان نماز می‌خواند. البته این نشانه خوبی است. هرچند نماز نخواندن حدود ۴۰ درصد باقی‌مانده نیز قابل تأمل و بررسی است

تجزیه و تحلیل سؤال ۹. آیا دوستان شما نماز خوان هستند؟ بله خیر

متأسفانه بیش از ۷۰ درصد از دانش‌آموزان، دارای دوستان «نماز خوان» هستند. تأثیر گروه هم‌سالان و دوستان در این گروه سنی بسیار بالاست و در سؤال ۲ نیز این موضوع تأیید می‌شود که متأسفانه تأثیر خودش را در نماز نخواندن دانش‌آموزان گذاشته است.

تجزیه و تحلیل سؤال ۱۰. آیا برای خودتان مرجع تقلید انتخاب کرده‌اید؟ بله خیر

نزدیک به ۸۰ درصد از دانش‌آموزان هنوز برای خودشان مرجع تقلید انتخاب نکرده‌اند. شاید این موضوع نشان می‌دهد که آنان به اهمیت انتخاب مرجعیت برای انجام تکالیف شرعی واقف نیستند و یا برای آن‌ها اهمیت این موضوع، یعنی «مرجع‌شناسی» کاملاً روشن نشده است.

تجزیه و تحلیل سؤال ۱۱. آیا می‌دانید سن تکلیف برای پسران و دختران چند سال است؟ بله خیر

۶۹ نفر از سن تکلیف پسران و دختران مطلع بودند. هرچند به علل مختلف زیر می‌توان گفت، اکثر دانش‌آموزان توسط کتاب‌های درسی، تلویزیون، انواع رسانه‌ها، اینترنت، خانواده، دوستان و... از این موضوع آگاه می‌شوند. با این حال، ۴ نفر از میزان سن تکلیف پسران و دختران، اظهار بی‌اطلاعی کردند.

تجزیه و تحلیل سؤال ۱۲. آیا به مسجد محله‌تان می‌روید؟ همیشه خیر گهگاهی هرگز

بر اساس پاسخ‌ها می‌توان احتمال داد نداشتن ارتباط با مساجد محله یکی از دلایل مهم نماز نخواندن دانش‌آموزان است. چون جواب‌های داده شده نیز این موضوع را تأیید می‌کنند و حدود ۷۰ درصد از دانش‌آموزان به مساجد نمی‌روند.

خلاصه یافته‌های اولیه

پس از مشورت با روحانی محله و مدرسه، کارشناسان تعلیم و تربیت، مدیر و معاونان مدرسه و برخی از دبیران همکار و علاقه‌مند در دبیرستان شهید مطهری، درباره این موضوع و صرف ساعت‌ها بحث و تبادل نظر درباره پاسخ‌های داده شده، به نتایج زیر به صورت دسته‌بندی شده رسیدیم:

۱. نماز خواندن اکثر دانش‌آموزان نماز خوان، ریشه‌دار است و تعداد کمی از روی اجبار و بدون دلیل نماز می‌خوانند.

۲. بیشتر دلایل نماز نخواندن دانش‌آموزان، بهانه است و دلایل «نماز خواندن» محکم‌تر، قوی‌تر و بیشتر از «نماز نخواندن» هستند. حتی بهتر است بگوییم که اصلاً دلیل موجهی حساب نمی‌شوند.

۳. بیش از ۶۰ درصد از دانش‌آموزان گفته‌اند که پدرشان نماز می‌خواند. این نشانه خوبی است. هرچند نماز نخواندن حدود ۴۰ درصد پدران نیز قابل بررسی و تأمل است.

۴. مادران بیش از پدران به نماز اهمیت می‌دهند و نماز می‌خوانند. این نتیجه به اهمیت نقش مهم مادران در خانواده درباره نماز اشاره می‌کند.

۵. دلایل ذکر شده برای نماز خواندن والدین بسیار جالب و قابل توجه است و میزان اعتقاد بالای پدران و مادران نماز خوان را به عملی که انجام می‌دهند، نشان می‌دهد.

۶. متأسفانه بیش از ۷۰ درصد از دانش‌آموزان، دارای دوستان «نماز خوان» هستند و دوستان ناباب متأسفانه تأثیر خودشان را گذاشته‌اند.

۷. همه ۷۳ نفر دانش‌آموز دبیرستان شهید مطهری از سن تکلیف پسران و دختران مطلع هستند.

۸. شاید ارتباط نداشتن با مساجد محله، یکی از دلایل مهم نماز نخواندن دانش‌آموزان باشد.

انتخاب راه جدید و موقتی

با توکل بر خداوند متعال و استعانت از ائمه اطهار(ع)، اقدام و عمل را در راه علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به نماز اول وقت و در مسجد، شروع کردم.

پس از بررسی سن دانش‌آموزان متوجه شدم، اکثر دانش‌آموزان مکلف به انجام تکالیف شرعی هستند و تعداد بسیار کمی نیز در مرز سن تکلیف هستند. قاعده تعیین سن تکلیف شرعی (۱۵ سال قمری) را برایشان توضیح دادم و خودشان متوجه شدند، باید تکالیف شرعی از جمله نماز را با جدیت و اهتمام بیشتری انجام دهند تا وقتی که شرعاً وارد سن ۱۵ سال قمری شدند، با انجام فرایض دینی مشکلی نداشته باشند.

نزدیک دبیرستان شهید مطهری، امام‌زاده واجب‌التعظیمی به نام امام‌زاده جعفر(علیه‌السلام) وجود دارد. تصمیم گرفتیم در اوقات متفاوت و به بهانه‌های گوناگون دانش‌آموزان را به داخل صحن حرم مطهر این امام‌زاده برده و از فضای معنوی آن حداکثر بهره را ببریم.

اجرای طرح جدید و نظارت بر آن

در ابتدای پژوهش، با هماهنگی مدیریت و معاونان دبیرستان، برنامه‌ای مدون برای کلاس‌ها، آماده کردیم تا همه دانش‌آموزان از فضای معنوی و روحانی

قبل از اجرای طرح، نزدیک به ۸۰ درصد از دانش‌آموزان هنوز برای خودشان مرجع تقلید انتخاب نکرده‌اند. شاید این موضوع نشان می‌دهد که آنان به اهمیت انتخاب مرجعیت برای انجام تکالیف شرعی واقف نیستند

از آنجا که با این
دانش‌آموزان
درس «آموزش
قرآن» هم داشتیم،
کلاس‌های
آموزش قرآن را
نیز داخل حرم
مطهر امامزاده
جعفر (علیه‌السلام)
بروگرد برگزار
می‌کردم

امامزاده جعفر (علیه‌السلام) بهره‌مند شوند. از آنجا که با این دانش‌آموزان درس «آموزش قرآن» هم داشتیم، کلاس‌های آموزش قرآن را نیز داخل حرم مطهر امامزاده جعفر (علیه‌السلام) برگزار می‌کردم. به دلیل نزدیکی حرم مطهر امامزاده جعفر (علیه‌السلام) با مدرسه (حدود پنج دقیقه به صورت پیاده) هنگام نماز ظهر (در نوبت عصر) با همه دانش‌آموزان کلاس برای ادای نماز جماعت به حرم امامزاده جعفر (علیه‌السلام) می‌رفتیم. در تمام مدتی که با دانش‌آموزان بودم، درباره گرفتن وضو و مقدمات نماز، نماز خواندن به صورت عملی، علت نماز خواندن، فلسفه نماز، بیان آیات و روایات و احادیث درباره اهمیت نماز و به خصوص نماز جماعت، بیان اهمیت نماز اول وقت، بیان اهمیت نماز در مسجد، فلسفه زیارت حرم امامان و امامزادگان (علیهم‌السلام)، اهمیت داشتن دوست خوب، مؤمن و نمازخوان، نقش و تأثیر نماز در آرامش روح و روان و موفقیت، و... نکات لازم را به آن‌ها آموزش می‌دادم و نماز را در حرم مطهر امامزاده جعفر (ع) در اول وقت و به صورت جماعت می‌خواندیم.

حتی به صورت حلقه‌وار می‌نشستیم و کلاس قرآن را به صورت سنتی و در فضای معنوی حرم مطهر برگزار و قرآن کریم را تلاوت می‌کردیم. الحمدلله اجرای این طرح از همان ابتدای اجرا با موفقیت روبه‌رو شد.

گردآوری اطلاعات (شواهد)

شروع این پژوهش با توزیع پرسش‌نامه‌های اولیه، در مهر ۱۳۹۵ آغاز شد و سرانجام در اردیبهشت ۱۳۹۶ پایان یافت. حالا وقت آن رسیده بود که با بررسی وضعیت دانش‌آموزان، میزان تأثیر اقدامات انجام شده در حدود هفت ماه را بسنجیم. چون پرسش‌نامه‌ای که ابتدای این پژوهش توزیع کرده بودم، حساب شده بود، بنابراین همان پرسش‌نامه را دوباره بین دانش‌آموزان توزیع و جمع‌آوری کردم.

با این کار می‌خواستیم بدانم، با اقداماتی که طی سال انجام داده‌ام تا دانش‌آموزان به نماز و به خصوص نماز جماعت اول وقت و در مسجد علاقه‌مند شوند، وضعیت کنونی تفاوت معنی‌داری با ابتدای داده‌های پژوهش داشته است یا خیر. به عبارت دیگر، می‌خواستیم میزان تأثیرگذاری اقدامات انجام شده را در نمازخوان کردن دانش‌آموزان بدانم.

نتایج به دست آمده به شرح زیر بود:

سؤال ۱. چند سال دارید؟

سؤال ۲. من نماز می‌خوانم: بله ☺ خیر ☹

سؤال ۳. در صورتی که نماز می‌خوانید دلایل آن را بنویسید.

جواب این سؤال به صورت تشریحی در پرسش‌نامه نوشته شده بود، و من دلایلی را که برای نماز خواندن نوشته بودند، از پرسش‌نامه‌ها استخراج و دسته‌بندی کردم. مهم‌ترین دلایلی که برای نماز خواندن نوشته بودند، به صورت زیر است:

۱. برای رضای خدا نماز می‌خوانم.
  ۲. چون دوست دارم با خدا حرف بزنم.
  ۳. چون نماز ستون دین است.
  ۴. چون درهای بهشت را باز می‌کند.
  ۵. چون واجب دینی است.
  ۶. چون آرامش پیدا می‌کنم.
  ۷. چون نماز تشکر از خداست به خاطر نعمت‌هایی که به ما داده است.
  ۸. برای بهره‌مند شدن از رحمت خدا نماز می‌خوانم.
  ۹. چون نماز کلید بهشت است.
- البته تعدادی از دانش‌آموزان که نماز می‌خوانند، دلیلی برای نماز خواندن خود ذکر نکرده بودند.

سؤال ۴. در صورتی که نماز نمی‌خوانید دلایل آن را بنویسید.

فقط چهار نفر به این سؤال پاسخ دادند. دلایلی که برای نماز نخواندن در پرسش‌نامه نوشته شده بود به قرار زیر است:

سؤال ۵. آیا پدرتان نماز می‌خواند؟ بله ☺ خیر ☹

سؤال ۶: آیا مادرتان نماز می‌خواند؟ بله ☺ خیر ☹

سؤال ۷: در صورتی که پدر یا مادرتان نماز می‌خواند دلیل آن را بنویسید.

مهم‌ترین دلایلی که برای نماز خواندن پدر یا مادر ذکر کردند، به شرح زیر است:

۱. برای رضای خدا.
۲. برای افزایش روزی و برکت خانواده.
۳. چون نماز واجب است.
۴. چون به خدا اعتقاد دارند.
۵. برای ثواب آخرت آن.
۶. چون نماز کلید بهشت است.
۷. چون خداوند و پیامبرش گفته‌اند.

سؤال ۸. در صورتی که پدر یا مادرتان نماز نمی‌خوانند، دلایل آن را بنویسید.

برخی دانش‌آموزان در پرسش‌نامه‌ها، به این قسمت پاسخ نداده‌اند.

اما دلایلی که برای نماز نخواندن اولیا ذکر شده‌اند، به شرح زیرند:

۱. چون وقت ندارد و سرکار است.
۲. زیرا برایش سخت است و تنبلی می‌کند.
۳. چون سرش شلوع است و وقت نمی‌کند.
۴. پدرم می‌گوید باید دل آدم پاک باشد.

سؤال ۹. آیا دوستان شما نمازخوان هستند؟ بله
خیر

سؤال ۱۰. آیا برای خودتان مرجع تقلید انتخاب کرده‌اید؟ بله خیر

سؤال ۱۱. آیا می‌دانید سن تکلیف برای پسران و دختران چند سال است؟ بله خیر

سؤال ۱۲. آیا به مسجد محله‌تان می‌روید؟ همیشه
گاهی هرگز

ارزشیابی اقدام جدید و تعیین اعتبار آن

تجزیه و تحلیل سؤالات پرسش‌نامه پس از انجام اقدام پژوهی به شرح زیر است:

تجزیه و تحلیل سؤال ۱. چند سال دارید؟

چون این پرسش‌نامه پس از حدود هفت ماه پس از انجام اقدام پژوهی به همان دانش‌آموزان ابتدای اقدام پژوهی داده شده است، سن برخی از آن‌ها بیشتر شده بود و یا در مرز تکلیف بوده‌اند و بزرگ‌تر شده‌اند. بر اساس پاسخ‌های داده شده در پرسش‌نامه‌ها:

- ۴ نفر از ۱۴ سالگی به ۱۵ سالگی رسیدند.
- ۷ نفر از ۱۵ سالگی به ۱۶ سالگی رسیدند.
- ۳ نفر از ۱۶ سالگی به ۱۷ سالگی رسیدند.

تجزیه و تحلیل سؤال ۲. من نماز می‌خوانم: بله خیر

بر اساس پاسخ‌های داده شده، تعداد نمازخوان‌ها از ۲۱ نفر در ابتدای این پژوهش به ۶۹ نفر رسید و فقط ۴ نفر هنوز نماز نمی‌خوانند. چون این پرسش‌نامه‌ها بدون نام هستند، نمی‌توان مشخص کرد که دقیقاً آن چهار نفر چه کسانی هستند، اما مسلم است که در حال حاضر و در پایان این اقدام پژوهی، از کل ۷۳ نفر دانش‌آموز سال نهم، ۶۹ نفر نماز می‌خوانند.

تجزیه و تحلیل سؤال ۳. در صورتی که نماز می‌خوانید دلایل آن را بنویسید.

دلایلی که در پایان این پژوهش برای نماز خواندن ذکر شده‌اند، با دلایل ابتدای پژوهش کاملاً متفاوت‌اند. بیشتر دلایل ذکر شده معنوی و روحانی هستند و شاید به‌خاطر تأثیرات احادیث و روایات ذکر شده در طول این مدت بوده است.

تجزیه و تحلیل سؤال ۴. در صورتی که نماز نمی‌خوانید دلایل آن را بنویسید.

چون فقط ۴ نفر نماز نمی‌خوانند (براساس سؤال ۲)، بنابراین فقط ۴ نفر برای نماز نخواندن خودشان، دلایلی نوشته بودند. البته دلایل نوشته شده توسط این چهار نفر بیشتر توجیه‌اند و دلیل محسوب نمی‌شوند. امیدوارم این ۴ نفر نیز با عنایات خداوند متعال و ائمه اطهار(ع) نمازخوان شوند. در ضمن در این سؤال، ۶۹ نفر دانش‌آموزان نمازخوان دبیرستان مجدداً تأیید شد.

تجزیه و تحلیل سؤال ۵. آیا پدرتان نماز می‌خواند؟ بله خیر

تعداد پدرانی که در ابتدای پژوهش نماز می‌خواندند ۴۵ نفر بود. در پایان پژوهش براساس پاسخ‌های دانش‌آموزان، این تعداد به ۶۳ نفر رسید. به‌نظر می‌رسد که نماز خواندن دانش‌آموزان در منزل روی والدین آنان نیز تأثیرات خوبی داشته است.

تجزیه و تحلیل سؤال ۶. آیا مادرتان نماز می‌خواند؟ بله خیر

۶۲ نفر از مادران در ابتدای پژوهش نماز می‌خواندند و در پایان پژوهش این تعداد به ۶۹ نفر رسید. این افزایش هم از تأثیرات نماز خواندن دانش‌آموزان در منزل بوده است. در مجموع می‌توان گفت که اهتمام مادران به نماز خواندن در مقایسه با پدران بیشتر است.

تجزیه و تحلیل سؤال ۷. در صورتی که پدر یا مادرتان نماز می‌خواند، دلیل آن را بنویسید.

پاسخ‌های داده شده در انتهای پژوهش، بیشتر از پاسخ‌های داده شده در ابتدای پژوهش جنبه اعتقادی و روحانی پیدا کرده‌اند.

تجزیه و تحلیل سؤال ۸. در صورتی که پدر یا مادرتان نماز نمی‌خواند، دلایل آن را بنویسید.

با بررسی پاسخ‌های داده شده متوجه شدم، این دلایل بیشتر شبیه بهانه هستند تا دلیل، و

چون این پرسش‌نامه پس از حدود هفت ماه پس از انجام اقدام پژوهی به همان دانش‌آموزان ابتدای اقدام پژوهی داده شده است، سن برخی از آن‌ها بیشتر شده بود و یا در مرز تکلیف بوده‌اند و بزرگ‌تر شده‌اند

با آموزش نظری و عملی مستمر، دانش آموزان را با نماز اول وقت و به جماعت و در مسجد آشنا کردم، به طوری که در حال حاضر، با ارائه باز خورد خانواده‌ها، دانش آموزان اهتمام ویژه‌ای به اقامه نماز در مسجد و آن هم در اول وقت دارند

می‌توان گفت علت بی‌توجهی والدین به نماز به خاطر تنبلی است.

تجزیه و تحلیل سؤال ۹. آیا دوستان شما نماز خوان هستند؟ بله ✨ خیر ✨

در ابتدای پژوهش فقط ۱۷ نفر از دوستان دانش‌آموزان نماز می‌خواندند. در انتهای پژوهش این تعداد به ۶۵ نفر رسید و فقط ۸ نفر از دوستان دانش‌آموزان نماز نمی‌خوانند. البته اگر آن چهار نفر دانش‌آموز هم‌کلاسی‌شان را که نماز نمی‌خوانند، از آن کم کنیم، فقط ۴ نفر از دوستان خارج از مدرسه دانش‌آموزان نماز خوان نیستند.

تجزیه و تحلیل سؤال ۱۰. آیا برای خودتان مرجع تقلید انتخاب کرده‌اید؟ بله ✨ خیر ✨

در ابتدای پژوهش فقط ۱۵ نفر از دانش‌آموزان برای انجام تکالیف شرعی خود مرجع تقلید انتخاب کرده بودند. با مباحثی که در خصوص مرجع‌شناسی و اهمیت مرجعیت در انجام تکالیف شرعی برای دانش‌آموزان مطرح شد، در پایان پژوهش ۶۹ نفر برای خودشان مرجع تقلید انتخاب کرده بودند. یعنی فقط ۴ نفری که نماز نمی‌خوانند، برای خودشان مرجع تقلید انتخاب نکرده بودند.

تجزیه و تحلیل سؤال ۱۱. آیا می‌دانید سن تکلیف برای پسران و دختران چند سال است؟ بله ✨ خیر ✨

در ابتدای پژوهش ۶۹ نفر از سن تکلیف اطلاع داشتند و در پایان پژوهش این تعداد به ۷۳ نفر، یعنی ۱۰۰ درصد رسید.

تجزیه و تحلیل سؤال ۱۲. آیا به مسجد محله‌تان می‌روید؟ همیشه ✨ گاهی ✨ هرگز ✨

درباره اهمیت نماز اول وقت و در مسجد احادیث و روایات و داستان‌های آموزنده فراوانی برای دانش‌آموزان بیان شد و با عنایات خداوند متعال و ائمه اطهار(ع) نتیجه‌بخش بود. از پاسخ‌ها مشخص می‌شود که در ابتدای پژوهش فقط ۷ نفر مرتب به مسجد می‌رفتند و الان ۵۶ نفر به طور مرتب و ۱۲ نفر گاهی به مسجد می‌روند. ۵ نفر نیز هرگز به مسجد نمی‌روند. از آنجا که تعداد دانش‌آموزان مشخص و محدود بود و به همه آن‌ها پرسش‌نامه داده شد و نظر همه در پژوهش دخیل بود، بنابر نظر کارشناسان تعلیم و تربیت که همواره از مشورت آنان استفاده می‌کردم، نتایج این پژوهش از اعتبار و صحت بالایی برخوردار است.

نتایج

✨ تعداد نمازخوان‌ها از ۲۱ نفر در ابتدای این پژوهش به ۶۹ نفر رسید و فقط ۴ نفر هنوز نماز نمی‌خوانند.

✨ تعداد پدرانی که نماز می‌خوانند از ۴۵ نفر به ۶۳ نفر رسید.

✨ تعداد مادرانی که نماز می‌خوانند در پایان پژوهش به ۶۹ نفر رسید.

✨ در ابتدای پژوهش فقط ۱۷ نفر از دوستان دانش‌آموزان نماز می‌خواندند. در انتهای پژوهش این تعداد به ۶۵ نفر رسید.

✨ در ابتدای پژوهش فقط ۱۵ نفر از دانش‌آموزان برای انجام تکالیف شرعی خود مرجع تقلید انتخاب کرده بودند که در پایان پژوهش این رقم به ۶۹ نفر رسید.

✨ در ابتدای پژوهش ۶۹ نفر از سن تکلیف اطلاع داشتند و در پایان پژوهش این تعداد به ۷۳ نفر، یعنی ۱۰۰ درصد رسیده است.

✨ در ابتدای پژوهش فقط ۷ نفر مرتب به مسجد می‌رفتند، و در پایان پژوهش ۵۶ نفر مرتب به مسجد می‌روند. البته ۱۲ نفر گاهی به مسجد می‌روند و ۵ نفر نیز هرگز به مسجد نمی‌روند.

نتیجه‌گیری نهایی

با عنایات خداوند متعال و توجهات ائمه اطهار(ع)، به آنچه که ابتدای پژوهش مورد نظر بود، رسیدیم:

✨ با آموزش نظری و عملی مستمر، دانش‌آموزان را با نماز اول وقت و به جماعت و در مسجد آشنا کردم، به طوری که در حال حاضر، با ارائه بازخورد خانواده‌ها، دانش‌آموزان اهتمام ویژه‌ای به اقامه نماز در مسجد و آن هم در اول وقت دارند.

✨ دانش‌آموزان تأثیرات بسیار خوبی روی اطرافیان خود، از جمله والدین و دوستانشان داشته‌اند. بازخورد پایانی دانش‌آموزان در پرسش‌نامه و مشاهدات عینی والدین و مسئولین مدرسه، این موضوع را تأیید می‌کند. همچنین اهمیت دادن به نماز روی اخلاق و رفتارشان در مدرسه تأثیرات مثبتی داشته است و این مطلب را مدیریت و مسئولین مدرسه و معلمان به بنده گفتند.

✨ برخی از اولیای دانش‌آموزان با مراجعه به مدرسه از تأثیرات مثبت نماز خواندن در همه کارهای دانش‌آموزان در خانه، سخن می‌گفتند. ✨ امیدوارم این اقدام پژوهی مورد استفاده همه پژوهندگان و به خصوص معلمان عزیز پژوهنده قرار بگیرد.

منابع

۱. آموزش قرآن مجید، کتاب درسی سال نهم، سال تحصیلی ۱۳۹۵.
۲. پیام‌های آسمان، کتاب درسی سال نهم، سال تحصیلی ۱۳۹۵.
۳. رساله آموزشی مراجع معظم تقلید.
۴. نوروزی، مجیدرضا (۱۳۸۱). داستان‌های شیرین نماز. انتشارات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. تهران.
۵. سایت مقام معظم رهبری به نشانی اینترنتی: www.khamenei.ir
۶. سایت حجت الاسلام قرائتی به نشانی اینترنتی: www.gahaati.ir